

УДК 347.51

DOI 10.37749/2308-9636-2020-11(215)-1

В. І. Ольшанченко,

здобувач кафедри цивільного права № 1

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ID ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5175-5791>

ДЕРЖАВА УКРАЇНА ЯК СУБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ШКОДУ, ЗАВДАНУ ПІДПРИЄМЦЯМ У ХОДІ ПРОВЕДЕННЯ АТО/ООС (АНАЛІЗ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРАКТИКИ)

У статті досліджується проблематика відшкодування шкоди, завданої державою Україною підприємцям у ході проведення бойових дій або здійснення інших заходів, пов'язаних із забезпеченням правопорядку, а також захистом суб'єктивних цивільних прав учасників цивільних правовідносин. Проаналізовано положення ст. 1166 та ст. 1167 ЦК України в частині визначення підстав відповідальності, а також інші положення параграфу 1 гл. 82 ЦК України залежно від обставин, за яких було завдано шкоду.

Автором розглядається цивільно-правова відповідальність військовослужбовців під час проходження служби і виконання бойових завдань. Доводиться, що під час проходження служби і виконання бойових завдань відповідальність за спричинення шкоди несе структурний підрозділ Збройних Сил України.

Окрему увагу в статті присвячено розгляду практики застосування чинного законодавства України у сфері відшкодування шкоди, завданої державою Україною підприємцям.

У результаті здійсненого дослідження автор робить висновок, що в сучасних умовах питання деліктної відповідальності держави України за шкоду, завдану суб'єктам підприємницької діяльності органами державної влади, їх службовими чи посадовими особами, залишається чітко не вирішеним на нормативному рівні.

Автором аргументовано необхідність доповнення ст. 1173 та ст. 1174 ЦК України положенням, яким чітко визначити, що відповідна шкода відшкодовується державою Україною.

Ключові слова: права, гарантії, юридична відповідальність, інститут відповідальності, відшкодування шкоди, держава.

Вступ. З метою відсічі зовнішньої агресії та стабілізації економічної і суспільно-політичної ситуації в державі у 2014 р. введено правовий режим антитерористичної операції (АТО), згодом антитерористичну операцію на сході України у квітні 2018 р. було перейменовано на розширену антитерористичну операцію в межах операції Об'єднаних сил (ООС).

Актуальним постало питання відповідальності держави України за шкоду, завдану суб'єктам підприємницької діяльності органами державної влади, їх

службовими чи посадовими особами в ході проведення АТО/ООС.

На сьогодні в зазначеній сфері є серйозні недоліки як нормативно-правового забезпечення, так і практичної реалізації, що ускладнюють механізми відшкодування шкоди підприємцям, потерпілим у ході проведення АТО/ООС. У контексті сказаного з метою усунення суттєвих прогалин у чинному цивільному законодавстві, розробки та вдосконалення існуючих механізмів залучення держави до відповідальності в окресленій сфері необхідне ґрунтовне дослід-

дження проблеми юридичної відповідальності держави.

Аналіз літературних джерел. Теоретичною базою дослідження конструкції цивільно-правової відповідальності держави за шкоду, завдану підприємцям у ході проведення АТО/ООС, є праці відомих вітчизняних учених, зокрема А. С. Довгерта [1], Ю. М. Дзери [2], О. О. Первомайського [3], М. М. Хоменка [4].

Водночас слід зауважити, що переважна більшість вказаних робіт стосувалася лише загального аналізу відповідальності держави за завдану шкоду або носить фрагментарний характер дослідження в окремій сфері.

М. М. Хоменко у ґрунтовному дослідженні цивільно-правової відповідальності за шкоду, завдану органами державної влади, їх посадовими і службовими особами, доходить висновку, що протиправна поведінка (дія) у зазначених відносинах полягає не у здійсненні забороненої, а у здійсненні недозволеної дії (дії за межами повноважень, компетенції). Таким чином, звільнення від обов'язку відшкодування шкоди можливе лише за умови, якщо суб'єкт владних повноважень був уповноважений на її завдання, завдав шкоди тими діями, які були прямо дозволені законом (за відсутності передбаченого законом обов'язку відшкодувати правомірно завдану шкоду) [4].

А. С. Довгерг та О. О. Первомайський дотримуються позиції, згідно з якою для участі публічно-правового утворення у цивільних відносинах виникає необхідність отримання ним статусу юридичної особи публічного права [1, 3].

Ю. М. Дзера справедливо наголошує на тому, що за порушення встановлених цивільних обов'язків до держави можуть бути застосовані у судовому порядку звичайні засоби відповідальності, оскільки у внутрішньодержавних цивільних правовідносинах держава позбавлена судового імунітету [2].

Таким чином, попри актуальність і необхідність якнайшвидшого вирішення проблеми вдосконалення вітчизняного

цивільного законодавства у сфері відшкодування шкоди, завданої державою Україною підприємцям під час ведення бойових дій або здійснення інших заходів із забезпечення правопорядку, вказані правові відносини досліджуються і розглядаються здебільшого фрагментарно. Очевидною є нагальна потреба у ґрунтовному науковому дослідженні цієї проблеми.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є теоретико-правовий аналіз змісту та особливостей функціонування інституту відповідальності держави перед підприємцями за шкоду, завдану в ході проведення АТО/ООС.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

— розробити та запропонувати практичні рекомендації щодо вдосконалення норм чинного законодавства України у сфері цивільно-правової відповідальності держави за шкоду, завдану підприємцям у ході проведення АТО/ООС;

— запропонувати зміни та доповнення до загальних положень Цивільного кодексу України в частині вирішення питання щодо суб'єкта відповідальності у деліктних правовідносинах за участю держави України чи окремого державного органу.

Матеріали і методи. Відповідно до поставленої мети та завдань у статті використано діалектичний метод, системний метод, метод правового моделювання. Методологічною основою дослідження став діалектичний метод, який дозволив визначити стан, тенденції і перспективні напрями розвитку наукових досліджень у сфері відповідальності держави перед підприємцями за шкоду, завдану в ході проведення АТО/ООС. Системний метод був використаний під час аналізу цивільного законодавства України. Сформулювати конкретні пропозиції щодо вдосконалення чинного цивільного законодавства України вдалося завдяки методу правового моделювання.

Результати дослідження та їх обговорення. Положеннями ЦК України, що підлягають застосуванню до відносин з відшкодування шкоди, завданої держа-

вою Україною підприємцям під час ведення бойових дій або здійснення інших заходів із забезпечення правопорядку, а також захисту суб'єктивних цивільних прав учасників цивільних правовідносин, виступають, зокрема, ст. 1166 та ст. 1167 ЦК України в частині визначення підстав відповідальності, а також інші положення параграфу 1 гл. 82 ЦК України залежно від обставин, за яких було завдано шкоду, в тому числі ст. 1187 ЦК України — при застосуванні шкоди джерелом підвищеної небезпеки, різновидом якого є зброя та військова техніка [5].

На думку правників, покладання відповідальності за шкоду на державу пояснюється такими чинниками: 1) держава має більші можливості, ніж будь-який інший орган щодо відновлення потерпілому його колишнього стану, особливо у випадках, коли таке відновлення виходить за рамки виплати грошового відшкодування (відновлення житлових, трудових, пенсійних та інших прав); 2) внаслідок тісної взаємодії органів досудового розслідування, прокуратури і суду, діяльністю яких може бути заподіяно шкоду, інколи складно визначити винного суб'єкта [4]. Характерною особливістю відшкодування шкоди, заподіяної державними органами, є розбіжність осіб, які заподіяли шкоду майну або особистості громадянина, і осіб, що відшкодовують заподіяну шкоду [3, с. 13].

Загальна тенденція практики застосування положень ст. 1173 та 1174 ЦК України відображається в декількох рішеннях судів, які можна назвати «базовими» з цього питання. Одним із них виступає постанова Касаційного господарського суду від 22 березня 2018 р. у справі № 910/23120/16.

Товариство з обмеженою відповідальністю «Луганська фірма по агрохімічному обслуговуванню сільського господарства «АГРОХІМ» звернулося до суду із позовом до Міністерства оборони України та Антитерористичного центру при Службі безпеки України про відшкодування матеріальної шкоди у розмірі

29 541 956,20 грн, завданої внаслідок загоряння дерев'яних ящиків з боєприпасами та подальшим поширенням полум'я на інше ракетно-артилерійське озброєння, яке перебувало на території польового складу боєприпасів, що, своєю чергою, спричинило подальшу детонацію останніх у процесі пожежі.

Рішенням першої інстанції, залишеним без змін судами апеляційної та касаційної інстанцій, позовні вимоги задоволені повністю, стягнуто з Міністерства оборони України на користь позивача 29 541 956,20 грн. У частині стягнення з Антитерористичного центру при Службі безпеки України матеріальної шкоди — в позові відмовлено повністю.

Рішення мотивовано обґрунтованістю та доведеністю позовних вимог, а також встановленням вини службової особи вироком суду у кримінальному провадженні [6].

З точки зору конструкції цивільно-правової відповідальності держави це рішення відображає основну модель правовідносин відшкодування, за винятком одного технічного питання — конкретного суб'єкта відповідальності. З точки зору ст. 1173 та ст. 1174 ЦК України в даному випадку суб'єктом відповідальності все ж таки має виступати держава Україна, а не Міністерство оборони України, військові частини чи військовослужбовці. Здійснюючи функцію оборони, відповідні суб'єкти реалізують державну владу, а тому правосуб'єктність держави, зокрема її право на захист власного суверенітету та недоторканності кордонів.

Поряд із цим питання щодо конкретного суб'єкта цивільно-правової відповідальності викликає інтерес. Адже, на жаль, в судовій практиці воно вирішується неоднозначно. Цікавою в цьому сенсі є справа № 910/21069/17, що розглядалася, зокрема, Касаційним господарським судом, і яка пов'язана з відомою подією, що мала місце на території Харківської області у 2017 р. і яка схожа за обставинами із ситуацією, описаною вище, яка трапилася в зоні проведення антитерористичної операції.

Зокрема, СТОВ «Троянда» звернулося до господарського суду з позовом до Міністерства оборони України, Управління Служби безпеки України в Харківській області та військової частини А1352 Міністерства оборони України про стягнення з них солідарно 702 106,00 грн шкоди з посиланням на норми статей 1166 та 1187 ЦК України.

Позовні вимоги мотивовані тим, що внаслідок потужних вибухів 23 березня 2017 р. на території 65-го ракетно-артилерійського арсеналу боеприпасів (військова частина А1352) було пошкоджено майно позивача, чим завдано збитків на суму 702 106,00 грн.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, позов до Міністерства оборони України задоволено повністю, стягнуто з нього на користь позивача 702 106,00 грн та 10 531,59 грн судового збору. У позові до Управління Служби безпеки України в Харківській області, а також до військової частини А1352 — відмовлено.

Поряд із цим, у своїй постанові від 15 лютого 2019 р. у цій справі Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду визнав висновки судів про стягнення відповідної суми з Міністерства оборони України передчасними.

Посилаючись на ч. 2 ст. 1187 ЦК України, а також на положення Законів України «Про Збройні Сили України» та «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду вказав на те, що військові частини володіють на праві оперативного управління закріпленням за ними Міністерством оборони України військовим майном, використання, зберігання або утримання якого створює підвищену небезпеку. У зв'язку з цим на підставі ч. 2 ст. 1187 ЦК України саме вони несуть відповідальність за завдану з використанням такого майна шкоду [7].

Однак з наведеного випливає, що в зазначеній справі Суд протиставляє положення ст. 1187 ЦК України, зокрема його другу частину, положенню ст. 1173

ЦК України, а не розглядає їх як взаємодоповнюючі. В цьому вбачається занадто вузький, певною мірою буквальний, підхід Суду до порушеної проблеми. У зв'язку з цим логіка застосованого підходу полягає в тому, що ст. 1187 ЦК України має спеціальний характер, а тому й підлягає застосуванню в даному разі у відриві від ст. 1173 ЦК України.

Проте погодитись із цим не можна. Дійсно, військове майно закріплюється за військовими частинами на праві оперативного управління, з чого при буквальному розумінні ч. 2 ст. 1187 ЦК України має випливати, що саме на них покладається відповідальність за завдану шкоду, однак одразу після застосування цього положення як спеціального до відповідних відносин необхідно застосовувати ст. 1173 ЦК України, яка перекладає відповідну відповідальність на державу вже за загальним правилом, що стосується абсолютно всіх видів деліктної відповідальності. Тобто застосування ст. 1173 ЦК України позначає не те, що відповідальність за завдану шкоду всупереч ч. 2 ст. 1187 ЦК України залишається на власникові джерела підвищеної небезпеки, а те, що така відповідальність перекладається на державу Україну за ст. 1173 ЦК України, яка, виходить, у відповідній ситуації є власником відповідного майна. Тобто ст. 1173 ЦК України підлягала б застосуванню зокрема у випадках, якщо би військова частина завдала шкоду джерелу підвищеної небезпеки, яке б перебувало у неї на праві оренди від третьої особи, наприклад, від господарського товариства.

Крім того, застосування аналізованого підходу має означати відхід від висновків, висловлених у постанові Пленуму Верховного Суду України від 1 березня 2013 р. № 4 «Про деякі питання застосування судами законодавства при вирішенні спорів про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки», відповідно до яких не вважається особою, яка здійснює діяльність, що є джерелом підвищеної небезпеки, і не несе відповідальності за шкоду перед потерпілим особою, яка керує транспортним

засобом у зв'язку з виконанням своїх трудових (службових) обов'язків (абз. 3 п. 6) [8]. Тобто в такому разі Верховний Суд України фактично визначав необхідність застосування ч. 2 ст. 1187 ЦК України, а також ст. 1172 ЦК України, яка переводить відповідальність з працівника на роботодавця. У протилежному випадку при застосуванні аналізованого підходу суду відповідальність у відповідній справі повинна була покладатися не на військову частину, а безпосередньо на винного військовослужбовця.

Та більше того, такі ризики виникають і при актуальності аналізованого підходу. Зокрема, якщо йти тим шляхом, що відповідальність за шкоду, завдану військовослужбовцем суб'єктам підприємницької діяльності, несе відповідна військова частина, у якій такий військовослужбовець проходить службу, а не держава Україна, тоді це означає відносну самостійність кожної окремої військової частини, а також Збройних Сил України в цілому від держави України. У цьому сенсі цікавим є те, що ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Збройні Сили України» визначає Збройні Сили України як військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності [9]. Важливим є те, що в цьому законодавчому акті не встановлюється, що збройні сили або їх частини є юридичними особами, хоча на практиці вони утворюються саме як юридичні особи. Лише визначення на рівні Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», що міністерства та інші центральні органи виконавчої влади є юридичними особами публічного права (ч. 1 ст. 4) [10] дозволяє встановити зв'язок між Міністерством оборони України та державою Україною. Однак цим же законом встановлено, що територіальні органи міністерства можуть утворюватися як юридичні особи або ж як структурні підрозділи апарату міністерства (ч. 1 ст. 13) [11]. Своєю чергою Типовим положенням про орган військового управ-

ління, військову частину, заклад, установу, безпосередньо підпорядковані Міністерству оборони України, затвердженим наказом Міністерства оборони України № 177 від 15 квітня 2019 р. відповідні суб'єкти не визначаються безпосередньо як юридичні особи. Хоча зазначеним Типовим положенням встановлюється, що вони підпорядковуються Міністру оборони України і виконують завдання із забезпечення реалізації державної політики, зокрема з питань національної безпеки у воєнній сфері [12], тобто за своїм характером є територіальними органами Міністерства оборони України в розумінні Закону України «Про центральні органи виконавчої влади».

Проблема полягає в тому, що військовослужбовці, як правило, не є посадовими чи службовими особами органів державної влади, крім, хіба що, тих, які віднесені до військових посадових осіб (ч. 12 ст. 6 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу») [13], з чого випливає, що існують формальні перешкоди в застосуванні до них положення ст. 1174 ЦК України при завданні ними шкоди суб'єктам підприємницької діяльності при виконанні свого військового обов'язку і завдань на території безпосередніх бойових дій.

Однак ця проблема має суто формальний характер, зокрема і з позицій міжнародного гуманітарного права, адже, як ми встановили, лише держава має право на ведення воєнних дій, у зв'язку з чим завдання військовослужбовцем шкоди підприємцям під час виконання бойових завдань повинно кваліфікуватися як завдання шкоди державою Україною, адже відповідний військовослужбовець у такому разі виконує завдання держави з оборони її територіальної цілісності та суверенітету, або здоров'я, життя та/або майна населення.

У протилежному випадку кожен військовослужбовець мав би нести персональну відповідальність за ту шкоду, яку він завдає з використанням зброї та воєнної техніки суб'єктам підприємницької діяльності та населенню під час

проходження військової служби та виконання бойових завдань за наказом командування. Крім того, в даному разі необхідно також враховувати те, що зброя та боєприпаси (крім мисливської і пневматичної зброї), бойова і спеціальна військова техніка, ракетно-космічні комплекси, вибухові речовини та вибухові засоби, бойові отруйні речовини відповідно до постанови Верховної Ради України № 2471-ХІІ від 17 червня 1992 р. «Про право власності на окремі види майна» не може перебувати у власності громадян [14]. При цьому очевидно, що вилучення цих об'єктів з цивільного обороту також не передбачає виникнення на них у громадян права користування в рамках цивільно-правового режиму.

Тобто, якщо військова частина, наприклад, будучи юридичною особою, ще може мати у користуванні такі об'єкти, то перебування їх у користуванні громадян у межах цивільно-правового режиму не допускається. У зв'язку з цим володіння і користування зброєю військовослужбовцями під час проходження служби і забезпечення таким чином реалізації державної політики, зокрема з питань національної безпеки у воєнній сфері, відбувається в рамках особливого правового режиму. Це означає, що у такий спосіб військовослужбовець виконує завдання, покладені на відповідний структурний підрозділ Збройних Сил України. Тому і цивільно-правову відповідальність за його дії під час проходження служби і виконання бойових завдань повинен нести відповідний структурний підрозділ, а з урахуванням сформованих раніше висновків — держава Україна.

Висновки. 1. Підводячи підсумок під викладеним вище, існує необхідність визнати, що в сучасних умовах питання де-

ліктної відповідальності держави України за шкоду, завдану суб'єктам підприємницької діяльності органами державної влади, їх службовими чи посадовими особами, досі залишається чітко не вирішеним на нормативному рівні. Положення чинного цивільного законодавства України з цього приводу або відсутні взагалі, або недостатньо унормовані, а в судовій практиці чітко простежується відсутність єдиного підходу до питання суб'єкта відшкодування (власне держава Україна чи орган державної влади). Вирішенню цього питання можуть сприяти зміни до відповідних нормативних положень чинного законодавства України. Насамперед існує необхідність прийняти окремий спеціальний Закон України «Про відшкодування шкоди, завданої фізичним та юридичним особам терористичним актом або актом (актами) агресії іноземної держави проти України». У положеннях цього закону необхідно визначити порядок формування фондів для відшкодування завданої такими діями шкоди, зокрема шляхом цільового залучення коштів інших держав та міжнародних організацій із визначенням права держави України компенсувати здійснене відшкодування за рахунок майна відповідних терористичних угруповань та/або держави агресора.

2. Крім цього, для чіткого й ефективного вирішення питання щодо суб'єкта відшкодування шкоди, завданої підприємцям у результаті застосування зброї та/або воєнної техніки створеними відповідно до закону збройними формуваннями України, необхідно доповнити ст. 1173 та ст. 1174 ЦК України положеннями, які б чітко визначали, що відповідна шкода відшкодовується державою Україною.

Список використаної літератури

1. Довгерт А. С. Концепція та види юридичних осіб у проекті Цивільного кодексу України. Кодифікація приватного (цивільного) права України. Київ: Український Центр правничих студій, 2000. С. 131—133.

2. Дзера Ю. М. Теоретико-правові підходи щодо участі держави у цивільних відносинах та її правосуб'єктності. Форум права. 2010. № 1. С. 66—71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

3. Первомайський О. О. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади або органом місцевого самоврядування, на підставі положень ст. 1173 ЦК України. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Ppip_2015_14_22.pdf.

4. Хоменко М. М. Відшкодування шкоди, завданої органами державної влади, їх посадовими та (або) службовими особами: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2013. 20 с.

5. Цивільний кодекс України: Закон України № 435-IV від 16.01.2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40—44. Ст. 356 (зі змінами).

6. Постанова Касаційного господарського суду від 22.03.2018 р., судова справа № 910/23120/16. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73032853> (дата звернення: 09.11.2020).

7. Постанова Касаційного господарського суду від 15.02.2019 р., судова справа № 910/21069/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79845985> (дата звернення: 09.11.2020).

8. Про деякі питання застосування судами законодавства при вирішенні спорів про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки: постанова Пленуму Верховного Суду України № 4 від 01.03.2013 р.

9. Про Збройні Сили України: Закон України № 1934-XII від 06.12.1991 р. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 9. Ст. 108 (зі змінами).

10. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України № 3166-VI від 17.03.2011 р. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 38. Ст. 385 (зі змінами).

11. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України № 3166-VI від 17.03.2011 р. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 38. Ст. 385 (зі змінами).

12. Про затвердження Типового положення про орган військового управління, військову частину, заклад, установу, безпосередньо підпорядковані Міністерству оборони України: наказ Міністерства оборони України № 177 від 15.04.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/v0177322-19> (дата звернення: 10.11.2020).

13. Про затвердження Типового положення про орган військового управління, військову частину, заклад, установу, безпосередньо підпорядковані Міністерству оборони України: наказ Міністерства оборони України № 177 від 15.04.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/v0177322-19> (дата звернення: 10.11.2020).

14. Про право власності на окремі види майна: постанова Верховної Ради України № 2471-XII від 17.06.1992 р. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 35. Ст. 517.

References

1. Dohvert A. S. Kontseptsiia ta vydu yurydychnykh osib u proekti Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy. Kodyfikatsiia pryvatnoho (tsyvilnoho) prava Ukrainy. Kyiv: Ukr. tsentrpravny-chykhstudii, 2000. Pp. 131—133.

2. Dzera Yu. M. Teoretyko-pravovi pidkhody shchodo uchasti derzhavy u tsyvilnykh vidnosynakh ta yii pravosubiektnosti. Forum prava. 2010. № 1. Pp. 66—71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

3. Pervomaiskyi O. O. Vidshkoduvannia shkody, zavdanoi orhanom derzhavnoi vlady abo orhanom mistsevo-ho samovriaduvannia, na pidstavi polozhen st. 1173 TsK Ukrainy. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Ppip_2015_14_22.pdf.

4. Khomenko M. M. Vidshkoduvannia shkody, zavdanoi orhanamy derzhavnoi vlady, yikh posadovymu ta (abo) sluzhbovymu osobamy: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenya kand. yuryd. nauk: 12.00.03. Kyiv, 2013. 20 s.

5. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy № 435-IV vid 16.01.2003 r. Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy. 2003. №№ 40—44. St. 356 (iz zminamy).

6. Postanova Kasatsiinoho hospodarskoho sudu vid 22.03.2018 r., sudova sprava № 910/23120/16. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73032853> (data zvernennia: 09.11.2020).

7. Postanova Kasatsiinoho hospodarskoho sudu vid 15.02.2019 r., sudova sprava № 910/21069/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79845985> (data zvernennia: 09.11.2020).

8. Pro deiaki pytannia zastosuvannia sudamy zakonodavstva pry vyrishenni sporiv pro vidshkoduvannia shkody, zavdanoi dzherelom pidvyshchenoi nebezpeky: postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy № 4 vid 01.03.2013 r.

9. Pro Zbroini Syly Ukrainy: Zakon Ukrainy № 1934-KhII vid 06.12.1991 r. Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy. 1992. № 9. St. 108 (zi zminamy).

10. Pro tsentralni orhany vykonavchoi vlady: Zakon Ukrainy № 3166-VI vid 17.03.2011 r. Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy. 2011. № 38. St. 385 (zi zminamy).

11. Pro tsentralni orhany vykonavchoi vlady: Zakon Ukrainy vid 17.03.2011 r. № 3166-VI. Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy. 2011. № 38. St. 385 (zi zminamy).

12. Pro zatverdzhennia Typovoho polozhennia pro orhan viiskovoho upravlinnia, viiskovu chastynu, zaklad, ustanovu, bezposeredno pidporiadkovani Ministerstvu oborony Ukrainy: nakaz Ministerstva oborony Ukrainy № 177 vid 15.04.2019 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/v0177322-19> (data zvernennia: 10.11.2020).

13. Pro zatverdzhennia Typovoho polozhennia pro orhan viiskovoho upravlinnia, viiskovu chastynu, zaklad, ustanovu, bezposeredno pidporiadkovani Ministerstvu oborony Ukrainy: nakaz Ministerstva oborony Ukrainy № 177 vid 15.04.2019 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/v0177322-19> (data zvernennia: 10.11.2020).

14. Pro pravo vlasnosti na okremi vydy maina: postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy № 2471-XII vid 17.06.1992 r. Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy. 1992. № 35. St. 517.

Ольшанченко В. И. Государство Украина как субъект гражданско-правовой ответственности за вред, причиненный предпринимателям в ходе проведения АТО/ООС (анализ действующего законодательства и практики).

В статье исследуется проблематика возмещения вреда, причиненного государством Украина предпринимателям в ходе проведения боевых действий или осуществление других мероприятий, связанных с обеспечением правопорядка, а также защитой субъективных гражданских прав участников гражданских правоотношений. Проанализированы положения ст. 1166 и ст. 1167 ГК Украины в части определения оснований ответственности, а также другие положения параграфа 1 гл. 82 ГК Украины в зависимости от обстоятельств, при которых был причинен вред.

Автором рассматривается гражданско-правовая ответственность военнослужащих во время прохождения службы и выполнения боевых задач. Доказывается, что во время прохождения службы и выполнения боевых задач ответственность за причинение вреда несет структурное подразделение Вооруженных Сил Украины.

Особое внимание в статье посвящено рассмотрению практики применения действующего законодательства Украины в сфере возмещения вреда, причиненного государством Украина предпринимателям.

В результате проведенного исследования автор делает вывод, что в современных условиях вопрос деликтной ответственности государства Украина за вред, причиненный субъектам предпринимательской деятельности органами государственной власти, их должностными или служебными лицами, остается четко не решенным на нормативном уровне.

Автором аргументировано необходимость дополнения ст. 1173 и ст. 1174 ГК Украины положением, которым четко определить, что соответствующий вред возмещается государством Украина.

Ключевые слова: права, гарантии, юридическая ответственность, институт ответственности, возмещения вреда, государство.

Olshanchenko V. I. The state of Ukraine as a subject of civil liability for losses caused to entrepreneurs during the Ukrainian Anti-Terrorist Operation/Joint Forces Operation (analysis of current legislation and practice).

In order to repel external aggression and stabilize the economic and socio-political situation in the country in 2014, the legal regime of the anti-terrorist operation (ATO) was enacted.

Subsequently, the Anti-Terrorist Operation in Eastern Ukraine in April 2018 was renamed the Expanded Anti-Terrorist Operation within the Joint Forces (JFO) Operation. The issue of the responsibility of Ukraine for the damage caused to businesses by public authorities or their officials during the ATO/JFO has become relevant. Today in this above mentioned area there are serious deficiencies of the regulatory and legal support, as well as practical implementation, which complicates the mechanisms of compensation to entrepreneurs affected by the ATO/JFO.

The paper shows the results of research on the compensation for damage caused to entrepreneurs by the state of Ukraine during the hostilities and/or other measures related to the law enforcement, as well as the defense of subjective civil rights of the participants in civil relations. The provisions of articles 1166 and 1167 of the Civil Code of Ukraine are analyzed in determination of grounds for liability and other provisions of paragraph 1, chapter 82 of the Civil Code of Ukraine depending on the circumstances under which the damage was caused. The civil liability of military servants during the service and combat missions is discussed and considered. It is proved that the structural subdivision of the Military Forces of Ukraine is responsible for causing damages during the service and combat missions. The particular attention is paid to the consideration of the practice of application of the current legislation of Ukraine in the area of compensation for damage caused by Ukraine to entrepreneurs. As a result of the study, the following conclusions were made. Under present conditions, the responsibility of Ukraine for damage caused to entrepreneurs by the delict of public authorities or their officials remains clearly unresolved at the regulatory level. The need to supplement the articles 1173 and 1174 of the Civil Code of Ukraine by the provision that clearly defines that the damage is reimbursed by the state of Ukraine is claimed.

Key words: rights, guarantee, legal liability, institute of responsibility, reparation, state.